

Melléklet

1. Fedeles dízs- ú. Mátyás serleg

A dízs- serleget az 1481 körül zajló tárgyalások folyamán III. Frigyes német-római császár ajándékozhatta Mátyás királynak, erre utal a fedelén látható plasztikusan megformált holló. A tárgyhoz fűződő hagyományt az 1700 körül ráapplikált barokk kori koronás magyar címer, szív-pajzsában Mátyás hollós emblémájával, körirattal és évszámmal is erősíti: Esterházy Pál tudatosan élt a darab történeti jelentőségével, mint reprezentációs lehetőséggel.

1481, Nürnberg, ismeretlen mester munkája

Aranyozott ezüst, trébelt, hideg zománcos díszítés

Magasság: 47 cm, talpátmérő: 17 cm



2. Dízszerleg fedéllel- bányászok alakjával

A tárgy elkészítésére egy új selmecebányai tárna megnyitása, és III. Ferdinánd király 1650. évi látogatása adott alkalmat, mikor is a bányaváros előjárói hódolatuk kifejezéséként nyújtották át a bányászat munkafolyamatának számos mozzanatát megjelenítő, ritka termésércekkel ékesített dízszerleget. A tárgy valószínűleg I. Lipót ajándékaként került Esterházy Pál kincstárába, ahol a tetején található termésércek miatt a korban divatos ún. *Handstein*-ekkel (nemesfém talpazatba foglalt, faragott ércekkel, ásványokkal) rokonságot mutató darab, királlyal, illetőleg a Habsburg családdal való szoros kapcsolatot reprezentálta.

1650, Selmecebánya, Ismeretlen mester munkája

Aranyozott ezüst, cizellált, öntött, trébelt

Magasság: 43,7 cm, talpátmérő: 13,2 cm



3. Dízszerleg –ún. násfás serleg

A tárgy felületén látható zománcos, ékköves arany ékszerek Jan Vermeyen, II. Rudolf császár udvari ötvösének egykori munkájából származtak, valójában egy esküvői lánc befoglalt ékkövekkel díszített darabjai voltak. A serleg nászajándékként szolgált, az udvar egyik belső bizalmi embere Johann Franz Trautson gróf nyújtott át Esterházy Pál bátyja, István és Thurzó Erzsébet esküvőjén. A dízszerleg szárát alkotó békán ülő Puttó figura, az antikvitásból eredően a harmonikus szerelem jelképe, a tárgy a későbbi évtizedekben azonban a Habsburg család és az Esterházyak jó viszonyát fejezte ki, mint egykori uralkodói ajándék.

1600 k. (násfák), 1638 (edénytest), Prága, Bécs, Jan Vermeyer

Zománcozott, aranyozott ezüst, arany és ezüst ékszerek, drágakő

Magasság: 22,5 cm, talpátmérő: 20 cm, átmérő 24 cm



4. Dízszerleg fedéllel- a jó kormányzás allegóriájával

A szerleg tetején álló nőalak az antik istennők reneszánsz megjelenítése, jobb karján egy sást tart, míg baljában egy jogart, lába mellett egy ülő kutya látható. Az allegória jelentését két tízsoros német, illetve latin nyelvű felirat segíti. Hans Petzolt munkáját Nürnberg város ajándékozta II. Mátyás főhercegnek, mikor az a császárválasztásra igyekezvén pár napot töltött a városban. A műtárgy később, 1620-ban Frigyes cseh király ajándékeként került az erdélyi diplomáciai küldöttség vezetőjének, Thurzó Imrének birtokába: ismét egy nagy értékű diplomáciai ajándék funkcióját töltötte be, míg nem Thurzó Erzsébet hozományának részeként a fraknói kincstárba került, ahol később Esterházy Pál politikai és társadalmi rangját reprezentálta.

1593-1602, Nürnberg, Hans Petzolt

Aranyozott ezüst, cizellált, maratott, öntött, trébelt

Magasság: 67 cm, talpátmérő: 14,9 cm



5. Rózsafüzér- Báthory István hagyatékából

A fraknói kincstárban feltűnően nagy számban voltak jelen egykori uralkodóknak tulajdonított olvasók, melyek szinte kivétel nélkül az 51-52-es almáriumban kaptak helyet, közvetlenül Esterházy Pál felmenőinek klenódiumai mellett. Az olvasó a korszakban a keresztény hit fegyvere volt a mindennapok megpróbáltatásaiban, s azon uralkodók, akikhez az Esterházy-gyűjtemény darabjai kötődnek, a hit védelméért küzdöttek a harcmezőkön. Az olvasók reprezentációs értékét a hozzájuk mellékelte cédulák adták meg, melyen feltüntették az egykori tulajdonost: itt ragadható meg, hogy a mecénás nádor tudatosan használta gyűjteményét családja ősiségének és régi dicsőségének kifejezésére azáltal, hogy a valaha élt uralkodók és felmenőinek személyes tárgyait egymás mellé helyezte.

1570 k., Itália, ismeretlen mester munkája

Aranyozott ezüst, korall

Hosszúság: 49 cm



6. Elefántagyar – a Metamorphoses jeleneteivel

Esterházy Pál politikai pályafutásának csúcán, hercegi rangra emelésének alkalmából egy nagyméretű faragott elefántagart készíttetett. A tárgy mind anyagát, mind technikáját tekintve igazi kuriózum, a birodalmi hercegi rang méltó szimbóluma. Az Augsburgban, Bernhard Strauss által készített tárgy mintázata az antik diadaloszlopokhoz hasonlóan spirálisan felfelé futó szalagban Ovidius *Metamorphoses* című művének 32 jelenetét ábrázolja: a legszélesebb részen a világ keletkezésének motívumaival indul, míg a csúcson az újdonsült herceg (pályafutására utalván) titulusainak felsorolásával fejeződik be.

1687, Augsburg, Bernhard Strauss

Faragott, vésett elefántcsont

Hosszúság a külső ív mentén: 180 cm



7. Zászlócsúcs

Az Esterházyak harctéren szerzett érdemeit reprezentálja az az aranyozott ezüst török zászlócsúcs, amelyet felirata szerint az 1623. novemberében Érsekújvárnál zsákmányolt Esterházy Miklós nádor. A hadizsákmány feliratozása mögött felismerhető az igény, hogy látványos, kézzel fogható emléket kívántak állítani a győztes ütközetnek, már a hadi szerzemények sem csak pénzben kifejezhető értékkel, hanem politikai reprezentációs töltettel is bírtak.

XVII. század eleje, Oszmán Birodalom, Ismeretlen mester munkája

Aranyozott ezüst, vésett

Magasság: 38,3 cm, szélesség 16 cm



8. Dísztál- a vezekényi csata ábrázolásával

A Philipp Jakob Drentwett által 1654-ben készített dísztál az Esterházy család egyik legnagyobb tragédiáját ábrázolja, mint az országért tett legnagyobb, vérrel hozott áldozatot. A tárgy a fennmaradt szerződés alapján Esterházy Pál sógorai, Nádasdy Ferenc és Homonnai Drugeth György sugallatára készültek, közepén a csatának jelenete látható, az előtérben pedig a felbukott lováról lehanyatló, felemelt karjában még karddal védekező Esterházy László alakja jelenik meg. A tálon az ifjú vitéz ábrázolása a hasonló ókori díszedényeken látható Nagy Sándor vagy Herkules figurákra emlékeztet, azaz László hozzájuk hasonló hősiességét reprezentálja, a csatavesztést, mint önfeláldozást mutatván be. A dísztálhoz tartozott egy aranyozott ezüst kisplasztika is, amelyet Philipp Jakob Drentwett testvére, Abraham készített, s Esterházy Lászlót, mint diadalmasan ugrató lovat ábrázolta.

1654, Augsburg, Philipp Jakob Drentwett

Aranyozott ezüst, cizellált, trébelt, öntött

Átmérő: 105x88



9. Dízserleg fedéllel- ún. Nautilus-serleg, Prudentia allegorikus alakjával

A Prudentia, vagyis az Elővigyázatosság allegorikusalakjával díszített serleg kagylóból készített edénytestével és mitologikus alakjaival a távoli tájak idegenségét és egzotikumát fejezte ki, a tárgy a kora újkori *Kunstkammer*-ek kedvelt tárgytípusába, a nemesfémekkel kombinál természetes ritkaságok csoportjába tartozik. A Hans Petzolt által készített ötvösmunka szárát egy tengeri szörnyön lovagló Néreusz tartja, ahogy egy egyik kezével kagylót fúj, másikkal pedig kagylóból kialakított testet tartja, melynek tetején egy ünnepi öltözetű nő, Prudentia, a bölcs előrelátás megtestesítőjének félalakja látható, ahogy tükörben szemléli magát.

1603 és 1609 között, Hans Petzolt, Nürnberg

Aranyozott ezüst, gyöngyházkagyló, gyöngy, drágakövek, cizellált, öntött, trébelt

Magasság: 54,5 cm, talpátmérő 15,5 cm



10. Asztaldísz- Bacchus diadala

A Nádasdy Ferenc megrendelésére készült asztali dísz a XVII. századi főúri ünnepségek látványos kellékeinek csoportjába tartozott, az aranyozott ezüst szekér számtalan drágakő és gyöngy díszítményeivel, valamint az elefántcsontból készült figuráival lenyűgözően pazar látványt nyújtott, a Nádasdy- s később az Esterházy-család gazdagságát jelenítette meg. A tárgy 3 leghangsúlyosabb motívuma a csapra vert hordó, az azon ülő pufók gyermek alakjában ábrázolt Bacchus és Venus istennő a főúri ünnepségek hangulatát jeleníti meg.

1660-1665, Augsburg, Abraham Drentwett

Aranyozott ezüst, elefántcsont, drágakövek, gyöngy

Magasság: 27,3 cm, Hosszúság 31 cm



11. Ékszeróra - könyv alakú függőóra

A fraknói kincstár kollekciójában nagy számmal voltak különböző órák, melyek a barokk korban gazdag szimbolikával bírtak, az automatákhoz hasonlóan drága és divatos szerkezetek voltak, *Kunstkammer*-ek és *Wunderkabinet*-ek elengedhetetlen darabjai, melyek a természet működését és harmóniáját jelképezték. A kollekció egyik különleges darabja a könyv alakú, kinyitható, ékszeróra, melyet vékony láncra fűzve nyakban hordtak. A függőóra azon túl, hogy megjelenésében, mint kis méretű, ékkövekkel díszített mechanikai szerkezet kifejezte viselője gazdagságát, emlékeztette a természet harmonikus működésére, s az idő múlására és a földi élet végességére is.

1690 körül, Albrecht Erb, Bécs

Acél szerkezet, aranyozott ezüst, sárgaréz, ékkövek, zománcozott, vésett

Magasság: 5,2 cm, szélesség: 4,6 cm



12. Asztali óra

Az asztali díszek sorát gyarapíthatta az ékkövekkel gazdagon kirakott 4 angyalszárnyat formáló lábon álló óra, amely attraktív megjelenésével inkább az Esterházy-család vagyonát hivatott reprezentálni, mintsem az idő múlását és az emberi élet végességét kifejezni. Az ilyen darabok a Habsburgok gyűjteményében látott különböző mechanikai szerkezetekre emlékeztethették a nádort, ahogy azok is a család felsőbbrendűségét, úgy ez az asztali óra is az Esterházyak előkelőségét és vagyonát jelenítette meg.

XVII. század közepe, Augsburg, ismeretlen mester munkája

Aranyozott réz, ékkövek, festett zománcdíszítés

Magasság: 16 cm, szélesség 13 cm



Melléklet forrásai

1. Fedeles dízszerleg- ún. Mátyás serleg

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/fedeles-diszserleg-un-matyas-serleg/1123>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 53-56.

2. Dízszerleg fedéllel- bányászok alakjával

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/diszserleg-fedellel-banyaszok-alakjaival/123534>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 106-111.

3. Dízszerleg –ún. násfás serleg

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/diszserleg-un-nasfas-serleg/774>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014.97-103.

4. Dízszerleg fedéllel- a jó kormányzás allegóriájával

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/diszserleg-fedellel-a-jo-kormanyzas-allegoriajaval/1125>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 74-82.

5. Rózsafüzér- Báthory István hagyatékából

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/rozsafuzer-bathory-istvan-1533-1586-hagyatekabol/1710>

SZILÁGYI András: *Az Esterházy-kincstár.* Bp., 1994. 75-76.

6. Elefántagyar – a Metamorphoses jeleneteivel

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/elefantagyar-a-metamorphoses-jeleneteivel/1643>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 311-320.

7. Zászlócsúcs

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/zaszlocsucs/1736>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 167-168.

8. Díszlál - a vezekényi csata ábrázolásával

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/disztal-a-vezekenyi-csata-1652-abrazolasaval/1116>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 111-115.

9. Díszserleg fedéllel- ún. Nautilus-serleg, Prudentia allegorikus alakjával

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/diszserleg-fedellel-un-nautilus-serleg-prudentia-allegorikus-alakjaval/1118>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 83-88.

10. Asztaldísz- Bacchus diadala

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/asztaldisz-bacchus-diadala/1117>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 122-125.

11. Ékszeróra – könyv alakú függőóra

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/ekszerora-konyv-alaku-fuggoora/12367>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 200-201.

12. Asztali óra

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/asztali-ora/1780>

SZILÁGYI András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeumban. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Bp., 2014. 200-201. 192.